ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон ёшлари рўзномаси

1991 йил 14 декабрь Шанба

№ 193 (13.868). Баҳоси 20 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! السلام علیکم، عزیز موشتری ! •

АШХОБОД: ПРЕЗИДЕНТЛАР УЧРАШУВИ

Кеча Ашхободда Ўрта Осиё Республикалари ва Қозоғистон давлатлар бошлиқларининг маслаҳат учрашуви муваффақиятли якунланди. Минскда имзоланган Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тўғрисидаги битимни тушуниш билан кутиб олингани изҳор этилди. Унда Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон, Ўзбекистон Республикалари давлат бошлиқларининг Баёноти, қарори ва якунловчи ҳужжати қабул қилинди. Шунингдек, Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон Республикалари раҳбарлари ўртасида Тежен-Серахс темир йўлини қуришда иқтисодий ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим имзоланди.

ЎзТАГ мухбири Турсунбой Ботирбеков ва Туркманинформ мухбири Людмила Глазовская Туркманистон пойтахтидан хабар қиладилар:

Ўзбекистон Президенти И. А. Каримов мустақил Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон президентларининг учрашувида қатнашиш учун 12 декабрь куни бу ерга келди. Маълумки, бу учрашув Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов ташаббуси билан ўтмоқда. Учрашувдан мақсад Беларусь, Россия ва Украина раҳбарларининг Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигини тузиш тўғрисидаги баёноти муносабати билан юз берган вазиятни равшанлаштириб олишдир.

Беш мустақил республиканинг давлат байроқлари билан безатилган Ашхобод тайёрагоҳида Президент И. А. Каримовни Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов, Республика Олий Кенгашининг Раиси С. Н. Муродов, президентлик Кенгашининг аъзолари, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Анъанага биноан миллий кийимдаги йигит ва қизлар И. А. Каримовга нон ва туз тутдилар, гулдасталар тақдим этдилар.

Тайёрагоҳнинг учиш майдонида меҳмон шарафига фахрий қоровул саф тортди. Фахрий қоровул бошлиғи И. А. Каримовга рапорт берди. Ҳарбий оркестр маршни ижро этди.

Ўзбекистон Президенти тайёрагоҳда журналистларнинг саволларига жавоб қайтарди.

— Мустақил Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбарлари билан учрашиб, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тўғрисида фикрлашиб олиш ниятида бу ерга келдим, — деди Ислом Каримов. — Бизнинг фикримиз ошкора бўлиши керак. Мен Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тарафдориман, чунки у халқ манфаатларига, унинг орзу-умидларига мос келади.

Учрашувда қатнашиш учун Тожикистон Президенти Р. Н Набиев, Қирғизистон Республикасининг Президенти А. А. Акаев, Қозоғистон Президенти Н. А. Назарбоев ҳам шу куни Ашхободга келдилар.

— Биз ҳаммамиз ҳамдўстлик тарафдоримиз, чунки халқларимизни муштарак анъаналар, урф-одатлар бир-бирига боғлаб турибди. Юз бераётган воқеаларга нисбатан умумий фикримизни ишлаб чиқишга умид қиламиз, — деди Тожикистон Президенти Раҳмон Набиев.

— Истиқлолли Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги иттифоқни ташкил этишнинг энг демократик шакли, деб ҳисоблайман, — деди Қирғизистон Президенти А. А. Акаев Ашхобод тайёрагоҳида журналистларга. —Бу хусусда мен ўз нуқтаи назаримни олдин БМТ минбаридан айтган эдим. Ўз фикримни ўзгартирмайман.

Қозоғистон Президенти Н. А. Назарбоев бу ерга сўнгги тайёрада етиб келди, у туркман диёридаги учрашувдан хурсанд эканлигини айтди.

Шу куни Туркманистон Президенти боргоҳида Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон олий раҳбарларининг музокаралари бошланди. Беларусь, Россия ва Украина имзолаган Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тўғрисидаги битимга муносабат баҳсларнинг бош мавзусидир.

Учрашувни С. А. Ниёзов кириш сўзи билан очди. У мустақил республикалар бошлиқларини Туркманистон пойтахтида қизғин ва самимий табриклади ҳамда учрашув самарали ва амалий бўлади, деб умид билдирди.

Мустақил Ўрта Осиё Республикалари ва Қозоғистон раҳбарлари 13 декабрь куни эрталаб Баёнотни имзоладилар. Бу ҳужжат мустақил республикалар президентларининг учрашуви ва Беларусь, Россия ва Украина имзолаган Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тўғрисидаги битимга муносабатга доир музокаралар чоғида ишлаб чиқилган.

Баёнотда, жумладан, «Беларусь, РСФСР, Украина раҳбарларининг олдинги ҳуқуқсиз республикалар ўрнида ҳамдўстликка бирлашган мустақил ҳуқуқий давлатларни барпо этиш муддаоларини биз тушуниб кутиб олдик», дейилади. «Бироқ бу ҳақдаги битим биз учун кутилмаган воқеа бўлди, — деб таъкидланади ҳужжатда. — Аввалги СССР субъектларининг СССР халқ депутатлари V съезди қарорлари асосида янгитдан бирлашиш жараёни боши берк кўчага кириб қолди. Минск ташаббуси ижобий тусга эгадир».

Учрашув қатнашчилари, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигини барпо этишга доир куч-ғайратларни мувофиқлаштириш зарур: бундай ҳамдўстлик ҳуқуқий асосда қурилиши керак; Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги тўғрисидаги қарорлар ва ҳужжатларни ишлаб чиқиш жараёнида собиқ Иттифоқ субъектларининг тенг ҳуқуқли иштироки таъминланиши даркор, деб ҳисоблайдилар. Бунда ҳамдўстликни ташкил этувчи барча давлатлар, деб таъкидланади баёнотда, унинг муассислари деб эътироф этилиши ва битим матнида аҳдлашувчи юксак томонлар деб кўрсатилиши лозим.

Ҳужжатда жаҳондаги стратегик барқарорликни сақлаб қолиш манфаатларини кўзлаб ядро қуроллари устидан ягона назоратни ҳамда ядровий тийиб туриш қўшинлари ва Ҳарбий-Денгиз Кучлари бирлашган қўмондонлигини таъминлаш мақсадга мувофиқ эканлиги таъкидланади.

Учрашув қатнашчилари барча субъектларининг манфаатларини ҳисобга оладиган Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигининг тенг ҳуқуқли ҳаммуассислари бўлишга тайёр эканликларини айтдилар.

Шу сонга хабар

ПРЕЗИДЕНТЛИККА НОМЗОД МАЪҚУЛЛАНДИ

12 декабрь куни Самарқанд вилоят касаба уюшмалари кенгашининг Ўзбекистон Республикаси президентлигига Ислом Каримов номзодини қўллаб-қувватлашга бағишланган йиғилиши бўлиб ўтди. Унда деҳқончилик саноат уюшмаси ходимлари касаба уюшмаси Булунғур ноҳия қўмитаси раиси Т. Йўлдошев, қурувчилар касаба уюшмаси вилоят қўмитаси раиси М. Ҳайитов ва бошқалар сўзга чиқиб, Ислом Каримов меҳнаткашларнинг, айниқса, деҳқонларнинг оғирини енгил қилиш тўғрисида қайғураётганлигини таъкидладилар. Кейинги икки йил ичида вилоятда 200 минг деҳқон оиласига иморат қуриш ва шахсий томорқа учун қарийб 22 минг гектар ер ажратиб берилди.

Йиғилишда сайлов куни Ислом Каримов номзодини ёқлаб овоз беришга қарор қилинди.

«Кинап» ҳамда «Красний двигатель» заводлари, вилоят газлаштириш ишлаб чиқариш бирлашмаси ва бошқа кўпгина меҳнат жамоалари йиғилишларида ҳам Ўзбекистон Республикаси президентлигига Ислом Каримов номзодини қўллаб-қувватлашга бағишланган митинг ва йиғилишлар бўлиб ўтди.

(ЎзТАГ).

1922 ЙИЛГИ ШАРТНОМА БЕКОР ҚИЛИНДИ

Россия парламенти Совет Социалистик Республикалари Иттифоқини тузиш тўғрисидаги шартномани кўпчилик овоз билан бекор қилди.

Бу ҳужжат 1922 йил 30 декабрь куни советларнинг биринчи съездида тасдиқланган эди.

Айни вақтда Россия парламенти мустақил давлатлар ҳамдўстлиги тўғрисидаги битимни тасдиқлади. Битимни тасдиқлаш учун 188 депутат овоз берди, 6 депутат қарши овоз берди, 7 киши бетараф қолди.

ТОҒЛИ ҚОРАБОҒНИНГ ИЛТИМОСИ

10 декабрь куни Москвада бўлган референдум натижаларига кўра, ўзининг мустақил жумҳурият мақомини эълон қилган Тоғли Қорабоғ бугун мустақил давлатлар ҳамдўстлигига уни қабул қилиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқишларини илтимос қилди.

Эълон қилинган Тоғли Қорабоғ жумҳурияти ижроия қўмитасининг раиси Леонард Петросян шундай мазмундаги телеграммаларни Беларусь, Россия ва Украина президентларига юборди. У ТАСС мухбири билан телефон орқали бўлган суҳбатда шуни маълум қилди.

Эшитдингизми, ўқидингизми?

● **МИХАИЛ ГОРБАЧЕВ** Брест жараёни «қуйидан» иттифоқ тузилишига олиб келиши мумкинлигини эътироф этди. Унинг сўзларига қараганда, Беларусда имзоланган битимлар унга бошқа республикалар қўшилган сайин ўзгариб боради, ана шу битимларни амалга ошириш воситалари билан тўлдирилади.

«Мен жамият йўлини онгли равишда танлаб олиш тарафдориман. Лекин ҳозирча давлатни парчалаб юбориш давом этяпти, деган таассуротдан қутила олмаяпман», — деди Михаил Горбачев.

● **ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ** энг машҳур жамоат ташкилоти номидаги «Совет» сўзи олиб ташланди ва энди у «Хотинлар-қизлар қўмитаси» деб атала бошлади. Лекин бу ном ҳам ана шу ташкилот раёсати қатнашчиларини қониқтирмади, уларнинг қарорига биноан қўмитанинг пленуми унинг номини узил-кесил белгилаб беради.

● **ИТТИФОҚ** парламентининг Республикалар Кенгаши мустақил давлатлар ҳамдўстлигини тузиш тўғрисида Беларусда имзоланган ҳужжатларни Ново—Огарево жараёнида қатнашган бошқа беш республиканинг позицияси ишлаб чиқилгунча муҳокама қилмасликка қарор берди.

● **УКРАИНА** либерал партияси Беларусь Республикаси, Россия ва Украинадан иборат Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигини қўллаб-қувватлайди. Бу ҳақда шу партия президенти И. Маркулович Украинформ — ТАСС мухбирига маълум қилди.

Партия «республиканинг Оврўпо ва жаҳон ҳамжамиятига қўшилишига кўмаклашадиган» сиёсатни ўтказишга даъват этиб Украина Президентига ҳам мурожаат қилди.

● **ТОШКЕНТДАГИ** «Эсперо» илмий-ишлаб чиқариш фирмасида ясалаётган биоэлектроактиватор тайёрланган шифобахш сув ёшлик ва саломатликни, ҳусн ва латофатни сақлаб қолишга ёрдам беради. Бундай сувнинг ноёб шифобахш ва косметик хусусиятлари бор: юз терисини юмшатади, ажин тушишининг олдини олади, турли хасталиклар чоғида оғриқни қолдиради.

● **ЁҚУТ** — Саха АССР Олий Кенгаши раиси Михаил Николаев Борис Ельцинга ёқут еридан қазиб олинган, «Свободная Россия» деб номланган вазни 241,8 каратлик олмосни топширди.

● **РОССИЯ** ҳукумати ГДРнинг собиқ раҳбари Эрих Хонеккерга 13 декабргача Россия ҳудудидан чиқиб кетишни маълум қилганидан хабарингиз бор. Қаердан қўним топишни билмаган Хонеккер ҳозир Чили элчисининг Москвадаги қўнимгоҳида меҳмон бўлиб турибди.

● **ЎТГАН** куни мавжуд тайёрагоҳларнинг 92 тасида ёнилғи бўлмаганлиги учун тайёралар осмонга кўтарилмади. Бу мавжуд тайёрагоҳларнинг ярмидан кўпида йўловчилар ўз манзилларига ета олмадилар демакдир.

ЎЗЛАРИГА ҒАМХЎРЛИК ҚИЛДИЛАР

Пахтаобод ноҳиясидаги «Коммуна» жамоа хўжалигида 11 минг киши яшайди. Хўжалик бошқарувчилари ва жамоат ташкилотларининг фаоллари ана шу ердаги оилаларни айланиб чиқишди. Натижада қиш фаслида ёқилғига, озиқ-овқат маҳсулотларига муҳтож кишилар аниқланди. Энди уларнинг уйларига кўмир, сабзавот, картошка, буғдой олиб бориб берилмоқда. Жамоа хўжалиги сабзавот маҳсулотларига алмашиш эвазига кўмирни барвақт ғамлаб қўйган эди. Мактаблар ва болалар боғчаларига, ижтимоий-маданий-маиший биноларни иситишга, уруш ва меҳнат фахрийларининг, байналмилалчи жангчиларнинг, кўп болали оилалар ҳамда ногиронларнинг уйларига ёқилғи ажратилди. Бундан ташқари хўжалик бинокорлари ёлғиз қолган меҳнат фахрийларининг уйларини ремонт қилиб беришди.

Аслида жамоа хўжалиги аъзолари ўзлари ҳақида қайғуришди: пахта хом ашёси сотиш, бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш йиллик топшириқларининг муваффақиятли бажарилгани махсус озиқ-овқат жамғармасини вужудга келтириш имконини берди. Жамғарма ёрдамида қиш фаслида пайдо бўладиган кўпгина муаммолар ҳал этилмоқда.

(ЎзТАГ).

Сабр қил, талаба, ёруғ кунлар келади

Эл орасида жуда қизиқ гап юради: «Унинг оёғини осмонга қилиб яхшилаб силтасанг, киссасидан тешик абонементдан ўзга ҳеч вақо тушмайди». Бу кимса — талаба. Олий ўқув юрти, билим юртлари талабаси. Ишсизлар, нафақахўрлар каби у ҳам кам таъминланган фуқаролар қатламига киради. Жумҳуриятимиздаги талаба ёшларнинг ўртача нафақаси ҳозир 200 сўмга яқин. Бу билан кун кечириш қийин, албатта. Талаба зоти энг асл кийим кийгиси келади, тўқ юришни истайди, Кино, театр дегангиларидек...

Бу танг ҳолатни барқарорлаштириш, талаба ёшларни ижтимоий ҳимоялаш йўналишларини ишлаб чиқиш ниятида Ўзбекистон жумҳурияти Соғлиқни сақлаш ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитасининг IV пленуми чақирилди. Унда кейинги вақтларда соғлиқни сақлаш идоралари, олий ва ўрта махсус ўқув юртининг маъмуриятлари ва касаба уюшмаси қўмиталари мазкур соҳадаги ижтимоий масалаларни — талаба ҳамда ўқувчи ёшларга тааллуқли муаммоларни ҳал қилиш юзасидан тегишли чора-тадбирларни кўриш ҳақида масала кўрилди.

Пленумга қадар Ўзбекистон Президентининг «Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари аспирантлари ва талабаларнинг стипендияларини ошириш тўғрисида»ги фармонини бажара бориб, шахсий квартираларда яшовчи кишиларга бериладиган нафақа миқдорини ошириш ва уларга товон белгилаш бўйича ишлар қилинган эди.

— Биз шу кунгача шахсий квартираларда ижарага яшовчи талабаларга 10 сўм миқдорида ёрдам пули ажратдик, — дейди Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлиги бош вазир ўринбосари Умрзоқов Баҳодир Ҳамидович, — Пленумда йиғилган ўртоқлар билан маслаҳатлашиб, ёрдам пули миқдорини 30 сўмгача кўтаришга келишдик. Пленумда биз дорилфунун ва олий билимгоҳлар раҳбарларига талабаларнинг ўқишдан бўш вақтларида иш билан таъминлаш масаласига масъулият билан ёндашишларини талаб қилдик.

Пленумда тарбиявий ҳамда спорт-соғломлаштириш соҳасидаги ишларни амалга ошириш, талаба ва ўқувчи-ёшларнинг имтиёзли тарзда овқатланишини ташкил этиш каби масалалар муҳокама қилинди.

Ҳозир эса олий ўқув юртларида ётоқхоналар билан таъминланиш ўрта ҳисобда 58 фоизни, ўрта махсус ўқув юртларида эса 46,8 фоизни ташкил этади.

Бироз сабр қил талаба. Бардош-иродангни кўрсат. «Одамга ўхшаб яшамаймиз», дема. Ҳали замон ёрдам келиб қолар. Кеча йиғилиш бўлган. Мана бугун пленум. Эртага ҳам... Ахир шунча йиғинлардан сўнг, амалий ўзгаришлар бўлиши керак-ку. Кут!

Президент фармони қандай бажарилмоқда?

КЕНЖА ЎҒИЛ АСКАР БЎЛАДИМИ?

Ҳозир декабрь. Одатда бу давргача ҳарбий комиссариатларнинг иши «ҳисоб-китоб» қилиб бўлинарди. Бу йил эса бошқача. Бунинг устига СССР Президентининг кузги чақирув тўғрисидаги фармони сентябрда эмас, октябрь ойида чиқарилди..

Вилоят марказий йиғилиш бўлимидамиз. Бундан бир-икки йил муқаддам бу ерга қадам босишнинг ўзи бўлмасди. Дарвоза олдида тумонат одам йиғилган, оёқ босгани жой топмасдингиз.

Бугун эса акси. 20-30 нафар кузатувчини ҳисобга олмасак деярли ҳеч ким йўқ. Ичкарига бемалол киритишди.

Кузги чақирувнинг қандай бораётганлиги тўғрисида вилоят марказий йиғилув бўлими ходими, майор А. В. Романовдан сўзлаб беришни илтимос қилдик.

— Кузги чақирув вилоят ва Тошкент шаҳри бўйича ниҳоятда қийин кечмоқда. Бошқа вилоятларни билмадиму, бизда режа аллақачон бузилиб бўлди.

Ҳарбий хизмат қилувчиларнинг жуғрофияси ҳам бироз торайди. Энди йигитларимиз фақат Тинч океан флоти, Туркистон, Волгабўйи — Урал, Москва, Узоқ Шарқ ҳарбий мавзеларидагина хизматга жўнатиладилар. Украина, Беларусь, Молдова, Болтиқбўйи, Чечен-Ингушия, Кавказорти республикаларига аскарлар юборилмайди. Сабаблари ҳар хил. Биринчидан, у ердаги мавзелар билан шартнома тузилмаган. Иккинчидан, ҳозирги сиёсий вазиятни яхши тушунасиз. «Яшин» бугун бу ерда чақнаса, эртага бошқа жойда чақнамаслигига ҳеч ким кафолат беролмайди. Шунинг учун фақат келишилган шартнома асосидагина иш кўришга мажбурмиз.

— Шимолий ва Ғарбий мавзеларга ҳам йигитлар жўнатилаётган экан-ку!

— Ҳа, Шимолий (Олмония) ва Ғарбий (Польша) қўшинларга ҳақиқатан ҳам йигитларимиз жўнатилмоқда. Аммо жуда-жуда саноқли. Хабарингиз бор. 1994 йилнинг ноябрида охирги шўро аскари бу ҳудудларни тарк этиши керак.

— Жумҳурият Президентининг 267-фармонида кўрсатилган қоидаларга қандай сабаблар билан йигитлар ҳарбий хизматга олинмаслиги қайд этилган...

— Фармонга риоя қилаяпмиз. Шунинг учун ҳам бу йил чақирилув пунктига одам ҳар йилдагидан ҳам кам. Шуни таъкидлаш керакки, унда «Оилада кенжа ўғил хизматга олинмайди» деган сўзлар ҳам бор. Мисол учун, оилада бешта ўғил бўлиб, тўрт нафари ҳақиқий ҳарбий хизмат бурчини ўтиб қайтган бўлса, кенжа ўғил хизмат қилишдан озод ҳисобланади. Борди-ю шу тўрттадан биттаси касаллиги ёки биронбир олий ўқув юртини тугатганлиги сабаб хизматга бормаган бўлса, унда кенжа ўғил армияга бориб келиш шарт. Қандай касалликка учраган йигитлар хизматга чақирилмаслиги ҳар бир шифокорга маълум. Лекин айрим йигитлар ғурурданми ёки аскар бўлиш иштиёқи кучлими, билмадим, касалини дастлабки тиббий кўрикда яширганликларини аниқладик. Улар ҳозир қўшимча текширувга жўнатилган. Афсуски, айрим йигитлар ҳарбий хизматда бўлиш бурч эканлигини унутиб қўйишмоқда. Тўғридан-тўғри бош тортишмоқда. Уларни зўрлаб чақирилув пунктига олиб келиш бизнинг хизмат вазифамизга кирмайди. Баъзи жойларда ходимларимизга қўл кўтарганлар ҳам бўлди.

— Таҳририятимизга жуда кўплаб хатлар келади. «Биз тўрт ўғил етим болалар. Момомиз қўлида тарбия кўрмоқдамиз. Иккитамиз ҳарбий хизматда бўлдик. Укаларим армияга бормаса бўладими!» деб ёзилган уларнинг бирида.

— Агар учинчи ўғил хизмат қилиб келган тақдирда, бу йигитларнинг кенжаси ҳарбий хизмат қилиш бурчидан озод қилинган ҳисобланади. Нега деганда уларнинг боқувчиси— акалари бор. Яна бир нарса. Етим болалар ҳақида. Агар оилада битта қиз ва битта ўғил (етим) бўлса, биз йигитни армияга жўнатишга ҳаққимиз йўқ. Ўғил боладан шу оиланинг давомчилари — ворислари қолиши керак-ку. Хизмат-хизмат-да, ҳар нарса бўлиши мумкин.

Яна бир янгилик. Бу ҳақда эшитгандирсизлар. Энди бизга фалон фоиз аскар берасан деб марказ дўқ қилолмайди. Бу ишни фақат мудофаа ишлари бўйича Республика вазирлигигина ҳал қилади...

Ҳафиза Муҳамедова олти ўғлини тарбиялаб вояга етказди. Шундан тўрттаси ҳарбий хизматни (бирови Афғонистонда, бири Чернобилда) ўтаб қайтишган. Мана бугун бешинчи ўғлини юқорида номларини тилга олган йигитлар билан Узоқ Шарққа Тинч океан флотида хизмат қилишга жўнатаётган экан.

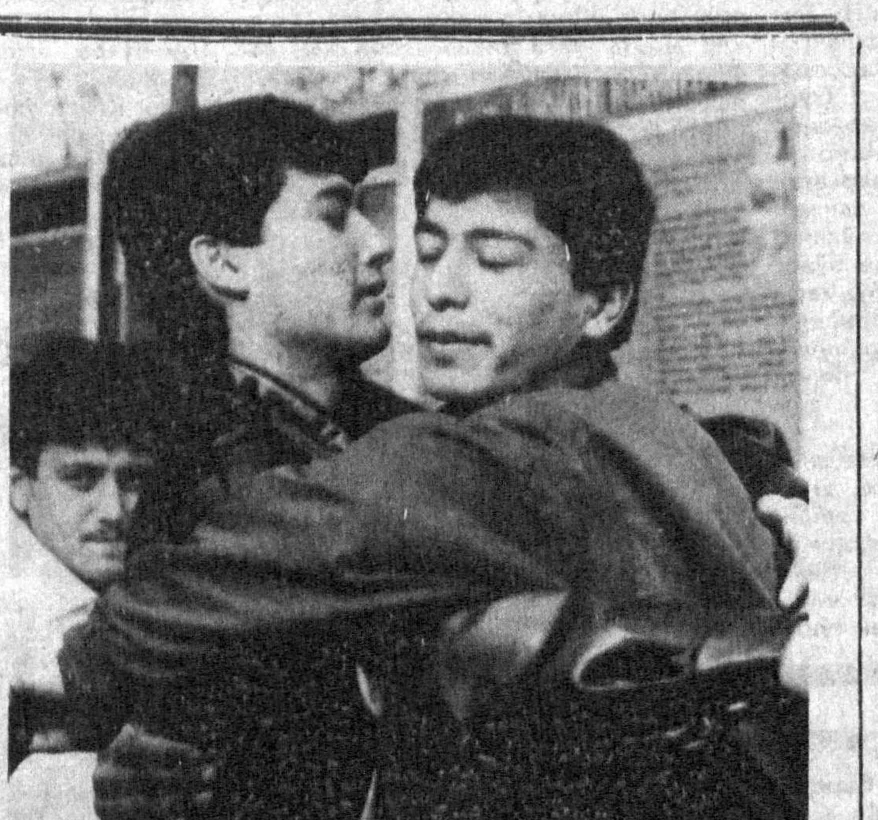

Мирза АБДУЛЛА.

Суратчи Даврон АҲМАД.

ҚИШЛОҚДА ЭҲМ

ЖИЗЗАХ вилоятининг «Ғалаба» давлат хўжалигида ишлаб чиқаришни компьютерлаштириш бошланди. Америкода ишлаб чиқарилган ва 47 минг сўмга сотиб олинган электрон ҳисоблаш машинаси ишга туширилиши билан ҳисобчилар сони ярмига қисқариб кетди. Кейинчалик давлат хўжалиги ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларида электроникадан фойдаланилади. Бу эса иқтисодий жиҳатдан катта фойда келтиради.

БОЗОРГА ЎТИШМОҚДА

БУХОРО вилоятидаги Балиманов номли давлат хўжалиги «Навоий» товар-фонди биржасида брокерлик ўрнини сотиб олди. Хўжалик биржа мутахассисини ўқитиш учун ҳам ҳақ тўлади. Туя жунини биржада сотиш натижасида пул топилди.

(ЎзТАГ мухбири).

Биринчи саҳифага мактуб

ҲАЙРОН ҚОЛДИМ

Ер олганлар ундан фойдаланиш орузсида бўладилар. Шундан-да кўплар уни боласидек ардоқлаб, эъзозлайди. Бир парчасиниям бўш қўймайдилар. Шаҳримиздаги кўпгина корхона ва ташкилотларнинг ҳам ўзига яраша 1-2 гектар ёки бундан озроқ ери бор. Очиғини айтадиган бўлсак, уларнинг айримларига шу жой ҳайф.

Улуғ Ватан уруши қатнашчиси бўлмиш поччамизни кўриш учун Талабалар шаҳарчасида жойлашган ҳарбий шифохона (госпитал)га бордик. Хоҳ ишонинг, хоҳ йўқ. Дарвозадан киришданоқ кўзимиз олди қоронғулашди. Чунки ҳозирги кунда чўлни обод қилиб, нози-неъматлар етиштирилаётган бир вақтда Тошкентдек шаҳри азимнинг қарийб марказида жойлашган шифохона майдони чўли биёбон бўлиб ётибди.

Майли, у ерда ҳосил ундиришмасин. Балки бу «гигиена»га тўғри келмас. Лекин чаманзор этиб қўйишса бўлади-ку. Ёки касалхонада уям тақиқланганми? Хастани гўзал манзаралар, тоза ҳаво, озодалик тезроқ даволайди-ку! Буни мен эмас, шифокорлар айтишган.

Афсус, минг афсус, ҳарбий касалхона шифокорлари ўзлари айтган гапни унутишибди.

Биз уч ака-ука Абдуллаевлар ҳаммамиз қишлоқ хўжалик ходимимиз. Ер бизга ҳамма нарсадан улуғ, Шунинг учун бундай ачинарли аҳволни кўриб, чидаб туролмадик. Энг ёмони заминнинг умрига зомин бўлаётган бу каби тиббий муассасалар шаҳримизда талайгина.

Р. АБДУЛЛАЕВ,

Жумҳурият пилла етиштириш бирлашмасининг бўлим бошлиғи, қишлоқ хўжалик фанлари номзоди.

Она тилимиз—бебаҳо бойлигимиз

ИККИ БУКРИ

Кейинги икки, уч йил ичида катта ўзгаришлар рўй берди. Жумҳуриятимизнинг мустақиллиги, халқимизнинг тинч-тотув, фаровон турмуш кечиришини таъминлаш мақсадида қатор қонунлар, қарорлар қабул қилинмоқда. Уларни эслаганда ҳадеб бир ривоят ёдимга тушаверади: Тўқинчилик, тўқчилик, тинчлик, фаровонлик ҳукм сурган бир мамлакатда икки қалин дўст яшаркан. Уларнинг иккиси ҳам букри бўлиб, дўстлик бобида ораларидан қил ҳам ўтмас экан. Бир майиз топсалар тенг бўлиб баҳам кўришаркан. Кунлардан бир куни икки дўст адашиб қолишибди. Улардан бири юриб-юриб жинлар макони бўлган чакалакзорга етибди. Ўша куни чоршанба экан. Шунга қарамасдан бир тўда жинлар «бугун жума» деб баралла бақиришармиш. Буни кўрган букри йигит ҳайрон бўлиб уларга яқинлашибди. У жинларга қараб: «Э-э-э, бугун жума эмас, чоршанба» дебди. Жинлар уни ўраб олиб: «Бугун чоршанба эмас, жума» деб букри йигитни ишонтиришибди. У ҳам жинларга қўшилиб «бугун жума» дея қичқира бошлабди. Шунда жинлар шоҳи букрини ўз ҳузурига таклиф қилибди.

— Сен инсонсан, бугун чоршанба бўлса ҳам нега энди бизга қўшилиб жума деб қичқираяпсан? — дебди у.

— Бизда озчилик кўпчиликка бўйсинади-да, — деб жавоб берибди йигит.

Бу жавобни эшитган жинлар шоҳи уни яқинроқ келишга буюрибди ва унинг букри жойига қўлларини қўйибди. Орадан дақиқа ҳам ўтмасдан букри қадди-қомати келишган забардаст йигитга айланибди. Жинлар шоҳининг бу ҳимматидан хурсанд бўлган йигит яна йўлига равона бўлибди.

Охири икки дўст топишибди. Жинлар ҳузурида бўлган йигит кўрган-кечирганларини ҳикоя қилиб берибди. Иккинчи букри ҳам илинж билан чакалакзор томон йўл олибди. Борса ҳали ҳам ўша жинлар тинмай бақиришаётган эмиш. У тўдага кириб бориб, «бугун жума» деб бор овози билан бақирибди. Жинлар қанча ҳаракат қилмасин, лекин у ўз тўғри сўзида туриб олибди. Бунчалик қайсар одамни биринчи бор кўраётган жинлар шоҳи уни ҳузурига чорлаб, букри жойига қўлини қўйибди. Йигитнинг букри жойи янада катталашиб, умуман қаддини ростлай олмай қолибди. Яна бир бор жума, деб ишонтиришга ҳаракат қилиб кўришибди. Лекин натижа чиқмабди. Жинлар шоҳи унга қараб: «Мунча ўжарлик қиласан, бугун жума, деб қўя қолсанг бўлмайдими?», дебди.

— Бировга тиз чўкиб яшагандан тик туриб ўлмоқ афзал, — деб жавоб қайтарибди у.

Ривоятнинг бугунги кунга нима даҳли бор, дерсиз. Бор! Ахир бугун ҳақ озор чекиб, номард кўкларга кўтарилаётибди.

Миллатимизнинг мустақиллиги йўлида қабул қилинган қонунлардан бири — ўзбек тили ҳақидаги қонун кучга кирганига ҳам мана икки йилдан ошди. Тўғри, бизнинг ноҳиямизда ҳам бирмунча ишлар амалга оширилди. Лекин булар дарёдан бир томчидек гап. Кўпчилик ташкилотлар қонунни амалга ошириш борасида шунчаки қарорлар қабул қилдилар. Уларнинг аксарияти қоғозларда қолиб кетмоқда. Масалан, Солдатский (!) шаҳар халқ депутатлари ижроия қўмитасининг 1990 йил 25 майдаги қарори билан Комсомолская кўчасининг номи Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. Бегимқулов, Ангренная кўчасининг номи имом Ал-Бухорий номи билан ўзгартирилди. Шунингдек, Лесная кўчасига Абдулла Қодирий, Садовая кўчасига Нодира, Спортивная кўчасига Янги ҳаёт номлари берилди. «Огонёк» — Л. Толстой, Красноармейская — Улуғбек, Новая — Алишер Навоий, Цветочная — Ҳ. Олимжон, Цветочная кичик-ноҳияси — Охунбобоев деб ўзгартирилди. Афсуски юқорида номлари келтирилган кўчаларнинг кўрсаткич белгилари ҳалигача тўлиқ алмаштирилмаган.

Солдатский шаҳрида ягона маданият ва истироҳат боғи бор. Боққа кирадиган дарвоза тепасига катта қилиб «Городской парк культуры и отдыха» деб ёзиб қўйилган. Бу ёзув йилнинг бошларида, аниқроғи Навруз байрами арафасида пайдо бўлди. Олдинги ҳам рус тилида эди: «Парк культуры и отдыха им Ленинского комсомола» Хўш, бу билан бирор нима ўзгардими?

Шаҳарда «Мороженое снежинка», «Кафе диетическое», «Рембыттехника», «Кафе вечернее», «Срочный ремонт брюков» каби лавҳалар ҳамон киши дилини хит қилмоқда.

Хўжаликлардаги аҳвол бундан ҳам ачинарли. Кўрсаткич белгиларини кўриб ўзингизни Ўзбекистонда эмас, балки Россиянинг бирон бир қишлоғида юрибман, деб ҳис этишингиз мумкин. «Огонёк», «Победа», «Заря коммунизма», «Фазогир Волков», Киров, Энгельс, «Коммунизм», Свердлов, Калинин, «Сергели», Дмитров, «Ленинград». Булар катта хўжаликларнинг номлари. Улардаги бўлимлар, кўчалар номлари ҳақида гапирмасак ҳам бўлади. Ельгон бўлимчаси, ноҳиямиз ҳудудида ўзбекча биттагина Ҳамза номли жамоа хўжалиги бор экан.

Булар-ку кўрсаткич белгилари, жойларнинг номлари. Мажлислар, йиғилишлар ҳам ҳамон рус тилида олиб борилмоқда.

Қўшни вилоят, ноҳияларга меҳмон бўлиб бориб қолсанг «ғалабаликман» дейишга ҳам уяласан. Сабаби ноҳиянинг номи «Ғалаба» бўлганидан кейин ҳар соҳада, жабҳада ғолиб бўлишимиз, олдинда боришимиз керак. Бизда эса тескариси.

Зоир ИСРОИЛОВ,
Тошкент вилояти.

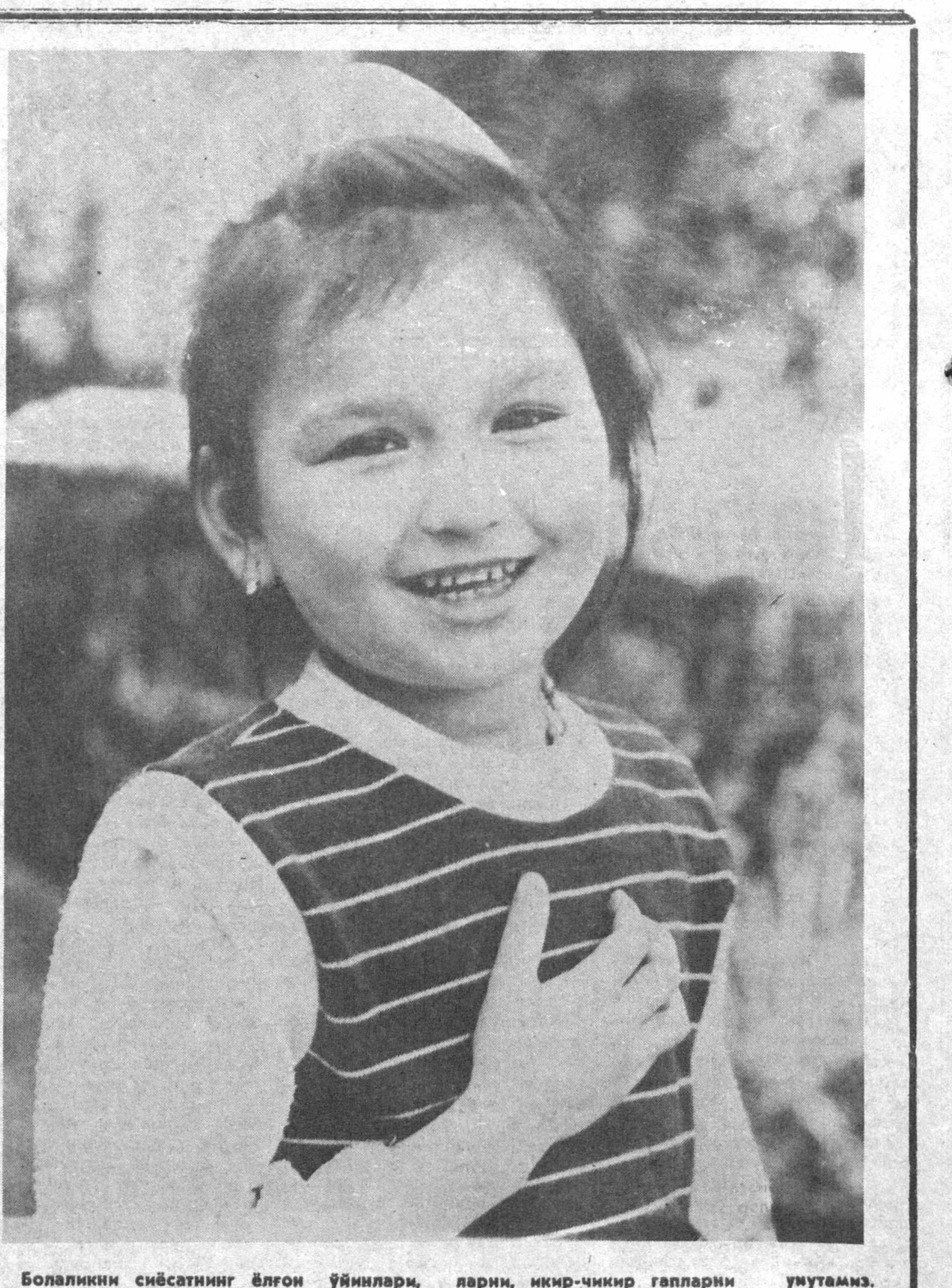

Боликни сиёсатнинг ёлғон ўйинлари, маънавиятнинг парокандаликка юз бургани ташвишлантира олмайди. Ҳаммасини орқага ташлайди болалик. Фақат гоҳи-гоҳида алдовдан, қўрс-қўполликдан, қоронғуликдан кўнгли ўксиб, йиғлаб қўяди. Тез орада буни ҳам унутиб, шундай самимий ва беғубор куладики, дунё яшнаб кетади. Биз ҳам шу кулгу бир-ла ташвишларни, икир-чикир гапларни унутамиз. Болалар билан боликка сайр қиламиз. Афсус... тез-тез эмас.

Сиз суратда Андижондаги 14-мактабнинг 1-синф ўқувчиси Хуршидабону Мўйдиновани кўриб турибсиз.

А. МИРЗАЖОНОВ тасвирга туширган.

БОҒЛАР ПАЙДО БЎЛДИ

Янгиариқ ноҳиясидаги Чапаев номли жамоа хўжалигида боғдорчилик яна алоҳида тармоққа айлантирилди. Энди бу ерда мевали дарахтлар майдони 70 гектарга етказилди. Келаси йилда мўл ҳосил бўлиши кутилмоқда.

Хўжаликда илгари ҳам боғлар ва токзорлар бор эди, лекин улар аста-секин йўқ бўлиб кетди. Кўп йиллар мобайнида тармоққа кам эътибор беришди. Миришкор боғбонлар, махсус техника, кўчатлар етишмасди. Хўжаликка яқин ерда Туямўйин сув омбори жойлашгани ҳам бунга халақит берарди. Ер ости сувлари кўтарилиб, дарахтларга қирғин келганди.

Энди хўжаликда мевазор майдонлар тиклашга қарор қилишди. Тепаликдан жой танлашди, у ерга сув олиб чиқишди, кўчатхоналардан шафтоли, олхўри, беҳи, ўрик, олманинг мўл ҳосил берадиган кўчатларини сотиб олишди. Ижара жамоалари эса боғларга парвариш берадиган бўлди. Бу йил ёз фаслида жамоа хўжалиги меҳнаткашлари дастлабки ҳосилни йиғиштириб олдилар. Ҳосил унча кўп эмасди, лекин мевалар жамоа хўжалиги аъзоларигагина эмас, айни вақтда ноҳия маркази ҳамда қўшни қишлоқларнинг аҳолисига сотиш учун ҳам етди.

МУВАФФАҚИЯТ ГАРОВИ

Шофиркон ноҳиясидаги Ленин номли жамоа хўжалиги далаларида тугаб бораётган мавсум ишлари ҳали ниҳоясига етгани йўқ. Лекин унинг меҳнаткашлари келгуси қишлоқ хўжалик йилига ҳозирлик кўришмоқда. Хўжалик таъмирчилари техникани тиклашмоқда, бу техника баҳор фаслида деҳқонларнинг энг яқин ёрдамчиси бўлади.

Слесарлар эҳтиёт қисмлар ҳамда агрегатлар етказиб беришда узилиш бўлаётганига қарамай, ишларни яхши йўлга қўйдилар. Машиналар тузилган жадвал асосида ўз вақтида ремонтдан чиқарилмоқда. Бу шу билан изоҳланадики, жамоа хўжалигида жиддий шикастланган техника деярли йўқ. Хўжаликда ҳар бир тракторни алоҳида механизаторга бириктириб қўйишган. У бутун мавсум давомида машинани созлаб боради. Шундай қилиб, механик-ҳайдовчилар ўз машиналари тинимсиз ишлашидан манфаатдордирлар.

Тугаб бораётган мавсум ҳам буни исботлади. Хўжалик пахтакорлари октябрь ойининг охиридаёқ етиштирилган ҳосилни йиғиштириб олдилар. Гектар бошига ўртача ҳисобда 35 центнердан, илғор бригадаларда эса 40 центнердан кўпроқ хом ашё олинди. Пахтанинг кўпчилик қисми машиналарда терилди. Ҳосили йиғиштириб олинган далаларга ҳайдов тракторлари чиқарилди. Айни вақтда далалар текисланди, маҳаллий ва минерал ўғитлар солинди. Устахоналарда тайёрланган механизмлар бирор марта ҳам панд бермади. Натижада деҳқончилик ишларини тез ва соз ўтказиш имконияти туғилди.

АЙБДОРЛАР ТОПИЛДИ

ДАВЛАТ назорати органлари жумҳурият Автомобиль транспорти вазирлиги корхоналарини текширдилар. Маълум бўлишича, бензинда ишлайдиган ҳар беш автомобилнинг биттаси ва ҳар икки дизель машинанинг биттаси зарарли моддаларни йўл қўйилганига нисбатан кўпроқ чиқарар экан. Бир йил ичида ҳавога тахминан 355 минг тонна зарарли модда чиқарилган. Ўзбекистон давлат нефть маҳсулотлари қўмитасининг автомобилларни ёнилғи билан таъминлаш станциялари текширишдан ўтказилгач, зарарли чиқиндилар чиқишининг асосий сабаби аниқланди — бензоколонкалар «эгаларининг» айби билан ёнилғи сифати пасайиб кетаётган экан.

(ЎзТАГ).

10

Қайтишда киночилар гуруҳи чўққини айланиб ўтишга аҳд қилди. Бу йўлни кўрмаганим учун қизиқиб мен ҳам қўшилдим. Асосий тўда билан маълум жойда кўришишга келишиб, хайрлашдик.

Қоя бўйлаб кетган из қиялаб боради-да, юқорига ўрлайди. Йўл йўқ, фақат унинг белгилари қолган. Қадимда шу из орқали отда қатнаганларини нақл қилишади, ростдан ҳам онда-сонда кўндаланг ташланган йўғон ёғочлар учрайди. Тошлар орасидан ўтган йўл тугаб, этлам (тупроқли) ерга чиқдик. Пастак арчалар кўзга ташланади, ерни читирлар пайвас қоплаб олган. Обдон чарчаган ҳамроҳлар ёнлаб юришни таклиф қилдилар. Менимча, йўлни чўққига қараб тикка олиш керак. Оғир бўлса ҳам шундай қилиш шарт, бўлмаса, қозиқда айлангандек юраверилади. Бир километрлар тикка кўтарилишга тўғри келди. Тер чиқмайди, бироқ кучли толиқасиз. Бош кийим ҳам оғирлик қилиб қолди, бизда эса кино ва видео аппаратлар, яна анча лаш-лушлар бор. Бу жойларга, эҳтимол, биринчи марта шундай кишилар қадам қўяётгандир. Мақсадимиз — холис, ниятимиз — эзгу. Нима бўлса-да — кино ишлаб, сурат чиқариб — табиатнинг бу унутилган гўшаларига жамоатчиликнинг назарини тортиш, бебаҳо хазинани халқимиз манфаатига хизмат қилдиришга ҳисса қўшиш. Зора, вақти келиб ватандошларимиз чет элдаги машҳур курортлардан воз кечиб, маҳаллий оромгоҳларга интилсалар, бу ерларда ҳам энг юқори талаблардагидек, хизмат кўрсатадиган саломатлик ва маданият масканлари қурилса, деган умиддамиз. Қаерга дуч келишимизни ҳеч ким билмасди, ниҳоят, қирга тирмашиб чиқдик. Шундан кейин Бовурчи чўққиси бағридаги Ошхона деган зиёратгоҳ кўринди. Бу ер менга таниш, бир неча марта бўлганман. Енгил тин олиб, ҳордиқ чиқаришга ўтирдик. Қуёш ҳар куни шу чўққи орқасидан чиқиб, Тошқўрғонга салом берарди. Бугун унга қўл етгудек жойдаман. Қорнинг эпкини сезилиб турибди, ундан бошланган булоқ ёнгинамдан жилдираб оқаяпти. Узоқда, кун ботиш тарафда она қишлоғим ҳарир парда ортидан кўринмоқда. Киндик қони томган, бош илк марта ерга теккан жой ҳақида фарзандлар қалбида илиқ хотиралар яшайди. Мен Тошқўрғоннинг бир ойлаб узлуксиз тўй бўлган шодон дамларига гувоҳман, йигирма икки ёшимгача, яхши-ёмон кунларим унинг қучоғида ўтди. Қадимий қабристонида отамнинг муборак ҳоки унинг тупроғига қўшилиб ётибди. Бугун одамларни сиғдира олмаган кўчалар, майдонлар ҳувиллайди, уйларнинг ўрнида ола кўзли чақиртиканлар ўсган. Кулбаларнинг қолдиқлари мозорни эслатади. Баланд чўққидан мавҳумлик сари тикилиб турарканман мискин туйғулар қалбимни эзди, фақат Аллоҳнинг иродаси билан бу гўшалар қайта обод бўлиши мумкинлигини эслаб таскин олдим.

Тошқўрғонни вилоятда яхши билишади, ўзига хос ширингина таърифи-тарихи бор. «Босмачи»лар унга қўл теккизмаганлар, чунки ҳимматли бойлари — Ғофир оқсоқол, Мамашариф ўз хазинасидан уларни рози қилиб турган. Мадрасада таҳсил олган Эсон домулла, мулло Абдураҳмонлар ҳақида «Бухоронинг ярим илмини олиб кетди» деб гапиришар, илм аҳли ўртасида ечилмаган масала бўлса, «тошқўрғонлик Касал домуллодан сўра» деган ибора юрар экан. Кекса ўқитувчи Жаббор Муҳаммадиевнинг ҳикоя қилишича, қишлоққа келган илмий ходим унга 1895 йилда чиққан китобни кўрсатган. Унда сайёҳ хотиралари келтирилган. Жумладан, Тошқўрғонда дуч келган кишидан нари-бери ўзбекчалаб «ғор қаерда?» деб сўраган. У одам русча жавоб қайтарган. Уруш йиллари чекка қишлоқ доруломонликда яшаган, унинг «тупроғи ҳам дон бўлиб кетибди». деган гап тарқалган. Урушдан кейин кўп ўтмай сув электр станцияси қурилиб ишга туширилган, бу пайтда вилоят марказида ҳам доимий электр манбаи бўлмаган. Далаларида турли экинлар, айниқса, картошкадан мўл ҳосил олинган. Картошка мислсиз бўлар, ташиб олишга Термиздаги ҳарбий горнизондан машиналар (ҳар сафар ўттизтагача) келаркан. Одамларнинг ғайрати шундай кучли бўлганки, оддий иш қуроллари — бел ва кетмон билан автомобиль йўли қурган (қарийб 70 километр). Тўрт метрдан кам бўлмаган кенгликда ўн метрлаб қияликдаги чўнг тоғ заминини қирқиб туширишн осон эмаслигини тасаввур қилинг. Одамлари соҳибкорлик, ҳунармандчиликда машҳур бўлган, яна кўплаб мақтовларга лойиқ қишлоқ эндиликда ўрнида йўқ. Бор бўлиш ҳам, йўқ бўлиш ҳам қийин эмас экан.

Таниш сўқмоқлардан зилдек хотираларни юклаб, қоронғи тушганда қишлоққа қайтдик.

Ҳамроҳлар билан учрашиш имкони бўлмади. Уйда худди Адам саҳросидан қайтгандек кўришдик. Маълум бўлишича, Назар Қалъадарё ўзани бўйлаб йўл бошлабди, унга Ёдгорнинг (у биз билан эди) ўргатишлари ёқмай, ўзича йўл тутибди. Ҳаммаси соз, гаштли давом этаркан, ғордан эсон-омон чиқишди, қийин давр ўтди, бу ёғи тез кетади. Одамларда ғолибона кайфият, ҳайвонларда... Манави айғир анави байталга хуштор бўлса керак, ҳайвоний ишқ билан севади чоғи — тезагини искаб, чунонам нашъа қиладики, тўхтаб қолса, ўлса — юрмайди. Тойчоқнинг отаси ҳам ўзимикан? Бирдан... оёғи дарахт томирига кириб қолган от гурсиллаб дарёга қулади. Қўлига арқон илашиб қолган одам ҳам сийрилмадан сувга тушиб кетди. Бор бўйи шалоббо бўлди. Кўтариб қирғоққа чиқаришди. «Тани-жони соғ» экан, ҳуши ўзига келгач, кўзларига ёш қуйилди. Дарёда «жанг» давом этарди, ҳамма сув ичида, юк халталар қалқиб юрибди. Қора тўнли киши қўлини беихтиёр саланглатиб оқиб бораяпти, ҳойна-ҳой у беҳуш ёки... бўлса керак. Қирғоқдаги одам ёшли кўзлари билан уни аниқ кўрди ва бор овози билан «кетди, ҳо-кетди» деб бақирди. Тоғлар жаранглади, ота-онаси, болалари бир зумда ниғоҳидан ўтди-да, баралла ўкириб йиғлаб юборди. У узоқ дийда гирён қилди, «кетган»ни ҳам тутиб олишди. У, аслида оддий юк халтаси бўлиб, йиртилган жойидан чопоннинг енги чиқиб қолган экан... Бу кураш ҳаммани чарчатди, толиқиб манзилга қайтишди.

* * *

Эртасига чарчоқларни чиқариш, табиат қўйнида дам олиш учун

Ҳаким САТТОРИ

[illegible] кунлар

(Амир Темур ўтган йўллар бўйлаб— 1991 йил, 1—20 август, 1 босқич)

Қўҳнақишлоқ оромгоҳига бордик. Ота-боболаримиз покиза, гўзал жойларни зиёратгоҳларга айлантирганлар. Бу ер ҳам шунақа. Узоқдан қараганда сутдек туюладиган Оқсув бир кечада отилиб чиқади ва бир кечада қурийди. Бу мўъжизани ҳеч ким «тутиб олгани» йўқ. Бошқа бир булоқ бўйида Турсунхўжа эшоннинг қабри бор. Ўзлари Қарши тарафлардан бўлган ул зот шу атрофдагиларнинг пири эканлар. Сурхондарё томонлик бир шайх билан тортишиб, олов ёқилган лаҳмда намоз ўқийдилар, жойнамознинг бир чети сарғаяди, холос. Нафаси ўткир, илми зўр киши бўлганликларини нақл қилишади. «Худодан қўрқаман, бўлмаса, дарёни тескари оқизардим» деркан-лар... Августнинг ўрталарида гилос, ўрик энди пишибди.

* * *

Юрган — дарё деганларидек, сафар давомида бошқа мўъжизаларга ҳам кўплаб дуч келдик. Айниқса, ривоятлар ва бошқа ҳикоялар кишининг ҳайратини оширади. Уларда тасвирланган воқеалар ақлдан ташқари, ўта фантастик бўлса-да, қандайдир ички куч ишонишга ундайди.

Шайх Шамсиддин Парранда намозининг фарзини Маккада ўқиса, суннатини Китобда адо этаркан.

Лангар ота азонда туриб, таҳорат олмоқчи бўлганда шогирдлари сувни иситиб қўяркан. Бир қиш куни обтобага қарға қўниб, тўкиб юборибди. Устози олдида хижолат бўлишдан қўрққан шогирд идишни сувга тўлдириб, қўлтиғида иситиб турибди. Шайхнинг қўли куйибди — сув қайнаб кетган экан. Шунда жаҳллари чиқиб, «Ҳа, тирноққа зор бўлгур», деб қарғабдилар. Жаҳлларидан тушгач, «Энди айтилган сўзни қайтиб олиш йўқ. Яхшиси сизга Қамаши тарафнинг шайхлигини ҳадя этаман», дебдилар. Қамашидаги Лангар ота Чироқчидаги Лангар отанинг шогирдлари бўлади.

Имом Ҳусан (ул зот Язид билан бўлган жангда шаҳид бўлганлар)нинг бошлари ўраб келинган жойнамоз Ҳазрати Султон ғорида сақланган. Ўғирлаб кетишган. Ҳозир Эрмитажда эмиш.

Хўжаилмконида Матендаран (Арманистон)дагига ўхшаш катта кутубхона бўлган (унинг вайроналарини кўрдик).

Омонкўтонлик мулло Абдухолиқда катта, кичик тарих (китоб) бор.

Тарағайдаги Дунётепадан зиндон топилган. Бульдозер сураётганда оғзи очилиб қолган. Бадбўй ҳид чиқиб кетган. Ҳеч ким ўрганмайди, қизиқмайди ҳам. Тепа текисланганда мис косалар, узук тақилган бармоқ суяги топилган.

Темурнинг отаси Муҳаммад Тарағай дастлаб Бузовутдаги қабристонда дафн этилган, сўнгра хоки Шаҳрисабзга кўчирилган. Кишмиштепа — Кеш шаҳрининг қадимги ўрни. Одамлари жуда бузилган. Ҳазрати Жаброил бир кечада чаппа қилган. Энг катта мулласининг уйи очиб кўрилса, келини билан яланғоч ётган бўлган.

Темур даврида ўғрининг бармоғини қирқиб, қўлини қайнаб турган ёққа тиқишган.

Чиллахонага кириб, қирқ кун ёлғизликда яшаса (узлатга чекинса) худонинг васлини кўриш мумкин.

...«Бизнинг ишимиз — ривоят сўзлаш, ишониш-ишонмаслик — сизнинг ишингиз», деди бир ровий.

* * *

Албатта, икки томоннинг бир-бирини нечоғлик тушиниши кўп нарсани белгилайди. Бизни ҳамма жойда самимий қабул қилишди, эътибор билан қарашди. 9 август эрталаб тажрибали шофёр Мейлиқул уста Салоҳиддинов (у «рулни ушлаб қаридим» дейди) тоғ йўлларидан авайлаб текисликка тушириб қўйди. Шаҳрисабзнинг Тўдамайдон, Мираки қишлоқларида тунадик. Тарағай (Чироқчи ноҳияси)да анграйиб кутиб олишган бўлса-да, сўнгра чиқишиб кетдик. Қудрат ака, Намоз ака (Қизилтепада), Эшқувват Қиличев (Деҳқонободда) ўз хонадонларидан жой беришди. Раҳбарлар зарур ишларини ташлаб, ҳамроҳлик қилишди. Бундай пайтларда биз тарихча ғайирликни сезганимиз йўқ. Зеро, биз ҳам юрган йўлимизда ҳеч кимнинг шаъни-шарафига тегадиган бирор оғиз гап қилмадик. Вазият нозиклигини, истаган пайтда бизни тўхтатиб қўйишларини билардик. Шундай бўлса-да, ғайирлар ҳар қадамда бор экан. Вилоят марказидаги йиғилишларнинг бирида бизга шубҳа билдиришибди ва иложи борича жамоатчилик билан юзма-юз қилмаслик ҳақида кўрсатма бўлибди. Тарағай қишлоғида барлос уруғининг вакиллари билан учрашиш, улар билан дилдан суҳбатлашиш истаги бор эди, бизни эса «чой ичдириш» баҳонасида лақиллатиб ҳеч ким йўқ чекка бир сойликка бошлаб боришди. Ғузорда карнай-сурнайлар билан кутиб олишди-ю тунашга пахтазорлар ичидаги чекка шийпонни таклиф этишди. Деҳқонобод фирқа котиби ҳеч кимга тайинламай узоқ тоғ қишлоғига кетиб қолди. Қаршида умуман эътибор бермадилар, биз «тутиб олган»лар ҳам турли баҳоналар билан жўнаворишди (улар келажак авлодга «Темур экспедицияси келганда бурилиб ҳам қарамаганмиз» деб мақтанишлари мумкин). Албатта, бизнинг таъна қилишга, танбеҳ беришга маънавий ва «юридик» ҳаққимиз йўқ, фақат бу бир нарсани яна бўрттириб кўрсатади: олти юз йил қозиқ атрофида айланган фил кишан олиб ташланганда ҳам яна тўрт юз йил (ўлгунча) қозиқ атрофида айланаверадими? Бизга нима учун таҳдид қилмоқчи бўлишганини биламиз. Ҳали қўрқув шарпаси бутунлай кўтарилгани йўқ. Ҳали Ватанни, миллат шарафини севиш мансабдек лаззатли бўлган эмас.

(Давоми бор).

(Боши ўтган сонларда).

Миллий қадриятларимизни дилига жо этган, буюк бобокалонимиз руҳи шод бўлсин, савобу эзгу ишлардан бенасиб қолмай деган фуқаролар, корхонаю ташкилот жамоалари учун ҳисоб рақамини яна бир бор ёдга солишни ихтиёр этдик:

«Амир Темур ўтган йўллар бўйлаб» экспедицияси ҳисоб рақами: 100609546. Тошкент, Куйбишев саноат қурилиш банки. Код 700000.

11

ПАХТА БОРУ, ЁҒ ЙЎҚ

ГУЛИСТОН ёғ-экстракция заводи қаршисида озиқ-овқат дўкони жойлашган. Лекин, унга кирсангиз, ўсимлик ёғи тополмайсиз. Вилоят марказининг бошқа савдо шохобчаларида, умуман бутун Мирзачўлда ёғ топиш амри маҳол бўлиб қолди. Ажабланаяпсизми? Ахир пахта бор-ку, ҳатто уни тайёрлаш режаси ошириб бажарилган, қизиғи шундаки, кундуз куни чироқ ёқиб ҳам пахта ёғини тополмайсиз.

Бундай аҳвол сабаблари 12 йил олдин «режалаштирилган» эди. Кимнингдир миясига ёғ ишлаб чиқарадиган корхона қуришдек чиройли фикр келиб қолди. Лекин пахта ёғи эмас, балки кунгабоқар ва соядан ёғ ишлаб чиқарадиган комбинат қуриш нияти туғилди. Лекин бу фикрни қандай қилиб амалга ошириш керак: ажаб дунё экан. Пахта шундайгина ёнимизда турган бир пайтда сояни қаердан ҳам излаб топиб бўларди. Умуман Мирзачўлда уни кўрган киши бормикан? Кунгабоқар эса кўпинча шахсий хўжаликларда учрайди.

Узоқни кўрадиган одамлар ана шу фикрни айтиб, огоҳлантиришди. Лекин уларни эшитишни хоҳлашмасди. Шу пайт Олмония Федератив Республикасидан ускуналар кела бошлади. У жуда замонавий ускуналар бўлиб, чигит уруғини қайта ишлай олмасди.

Завод 1979 йилда фойдаланишга топширилди. Бироқ ғамлаб қўйилган соя заҳираси узоққа етмади. Хом ашё ғамланган омбор бўшаб қолди, корхона ҳам тез орада тўхтайдиган бўлди. Ана шунда нима қилишларини билмай чигитни ишга солишди. Табиийки, чигитни ишлашга мўлжалланмаган ускуналар панд бера бошлади. Уруғларга дастлабки ишлов берадиган янги участкалар қуришга тўғри келди. 1987 йилда ҳаммаси жойига тушгандек бўлди, ойига 3,5 минг тоннагача ёғ бера бошладилар.

Афсуски, яна фалокат бошланди. Чет элдан келтирилган ускуналар ишдан чиқа бошлади. Уни алмаштириш учун имконият йўқ эди. Чунки фирма билан тузилган шартнома муддати тугаган эди. Мана ҳозир ҳам завод лойиҳадаги қувватнинг атиги 60 фоизи миқдорида ишлаяпти, бинобарин мабодо у жиддий тарзда бузиладиган бўлса, умуман ишламай қўяди.

Заводнинг киши раҳмини келтирадиган тарихи шундай. Бугун корхона ходимлари ускуналарни қаердан топсак экан, дея бош қотириб ўтиришибди. Эҳтиёт қисмлар топиш мумкин. Лекин уни ҳам «Узпишчепром» концернига ёғ топшириш эвазига олса бўлади. Нима ҳам қилиша оларди, мол алмашишми-алмашишда. Ватанимизда ишлаб чиқарилган ускуналар ремонтига керакли маблағларни ажратиш учун техникавий-иқтисодий далил-исботлар тайёрланмоқда. Хуллас, заводдагилар бундай аҳволдан қутилиш йўлини излашмоқда. Муҳими эски хатоларни такрорламасликда, истеъмолчи эса хоҳлаган вақтида ўсимлик мойини бемалол сотиб олишида...

Г. ОГОРОДОВ,
ЎзТАГ мухбири.